

Justitiedepartementet
Straffrättsenheten
103 33 Stockholm

Yttrande över Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer (SOU 2016:70)

(Ju2016/07656/L5)

Hovrätten har, utifrån de aspekter som domstolen främst har att beakta, följande synpunkter på utredningens bedömningar och förslag (numreringen anknyter till den i betänkandet).

3.7 Människohandel

Hovrätten ifrågasätter inte utredningens uppfattning om att det i praxis felaktigt kan ha uppställts krav på maktförhållande mellan förövare och offer utöver användningen av ett otillbörligt medel. Däremot kan det starkt ifrågasättas om de föreslagna ändringarna är ägnade att råda bot på sådana felaktigheter.

Den föreslagna ändringen med uttrycket ”med användande av” jämfört med det tidigare ordet ”genom” ger visserligen mindre uttryck för kravet på kausalitet mellan det otillbörliga medlet och handelsåtgärden. I övrigt kan ändringen knappast betraktas som annat än redaktionell. I den mån bestämmelsens nuvarande rekvirit tillämpas felaktigt är det också snarare en fråga för Högsta domstolen.

I sammanhanget bör det påpekas att erfarenheten visar att tekniken att göra en allmänt hållen ändring i en lagregel för att i förarbetena kunna lämna vidare instruktioner om hur den nya och med tidigare lydelse närmast identiska bestämmelsen ska tillämpas – s.k. ”lagstiftning genom motiv” – är mindre lämplig och kan resultera i att den avsedda tillämpningen inte accepteras av de högsta instanserna (för ett färskt exempel, se turerna kring livstidsstraffet för mord, bl.a. NJA 2016 s. 3).

Oavsett om ändringarna i människohandelsbestämmelsen genomförs eller ej bör det tillses att denna och den eventuella bestämmelsen om utnyttjande av annans nödläge så långt det är möjligt får liknande språklig utformning i de delar där skillnad inte är avsedd.

Hovrätten tillstyrker slopandet av kravet på avsiktssuppsåt liksom införandet av ett oaktsamhetskriterium vad gäller underåriga.

4.7 Utnyttjande av annans nödläge

Hovrätten delar utredningens uppfattning att det är motiverat att den aktuella typen av utnyttjanden kriminaliseras genom en allmän straffbestämmelse.

Vad gäller straffskalan anser hovrätten att det närmare bör övervägas om straffskalan verkligen ska vara densamma som för koppleribrottet. Ett tilltänkt utnyttjande av annans nödläge för sexuella ändamål kan ju bestå i gärningar som om de brast t.ex. i fråga om användande av otillbörligt medel skulle kunna utgöra just koppleri. Vid jämförelse mellan ett typiskt koppleribrott och ett utnyttjande av annans nödläge för sexuella ändamål torde också det senare brottet regelmässigt framstå som betydligt allvarigare. Detta bör återspeglas i brottens straffskalor. Det ligger då närmare till hands att jämföra med straffskalan för grovt koppleri eller människohandel.

Enligt hovrättens uppfattning finns det ingen större anledning att se mindre allvarligt på ett utnyttjande av annans nödläge med användande av otillbörliga medel än på motsvarande handelsåtgärd. I många fall borde också ett självständigt utnyttjande (till exempel tvångsarbete under slaverilikhande former eller tvingad prostitution) framstå som väsentligt allvarigare än en föregående handelsåtgärd, låt vara att många sådana gärningsmän i och för sig torde göra sig skyldiga till människohandel genom att ta emot eller inhysa de som exploateras.

Med detta sagt kan det, liksom beträffande människohandel, för vissa typer av utnyttjanden finnas ett behov av att kunna döma till lindrigare straff än två års fängelse. En gradering med ett normalbrott och ett mindre grovt brott skulle här kunna vara en framkomlig väg.

4.8 Otillbörligt ekonomiskt utnyttjande av annan

Den föreslagna bestämmelsen framstår enligt hovrätten som svårtillämpad. Även om bestämmelsen görs subsidiär till föregående brott i 9 kap. BrB kan det vara problematiskt att ha bestämmelse som vid första anblicken förefaller ha ett mycket vitt tillämpningsområde men i realiteten torde träffa endast relativt få och speciella fall, som inte omfattas av främst bedrägeri- och ockerbestämmelserna.

Vad gäller otillbörlighetsrekvisitet kan det befaras bli svårt att dra gränsen mellan otillbörliga ageranden och sådana som faller inom ramen för normal ekonomisk verksamhet. Detta särskilt som ett avsett tillämpningsområde är exploatering på arbetsmarknaden; ett ekonomiskt och rättsligt område som är förhållandevis lättroligt. Vad som är normalt respektive otillbörligt på det området kan tänkas variera kraftigt över tiden. Med tanke på att ett viktigt tillämpningsområde är internationella rekryteringar av arbetskraft o.dyl. är det inte heller självklart att svenska normer bör vara alenarådande vid bedömningen av vad som är otillbörligt.

Även skada-/vinningsrekvisiten framstår som svårtillämpade i de situationer som kan förväntas bli aktuella. Eftersom de avsedda förfarandena handlar om ekonomiskt utnyttjande i form av att gärningsmannen får ut mer än vad som är skäligt (jfr författningskommentaren s.406 f) kan ockerbestämmelsens rekvisit ”bereda sig förmån, som står i uppenbart missförhållande till vederlaget eller för

vilken vederlag inte skall utgå” anses bättre fånga de dispositioner som bör bestraffas.

Hovrätten förordar istället för den nu förslagna bestämmelsen att en modernisering av ockerbestämmelsen utreds vidare. En möjlig lösning vore att utvidga ockerbestämmelsens tillämpningsområde genom att tunna ut rätts-handlingsrekvisitet och lägga till ett okunskapsrekvisit. Bestämmelsen skulle t.ex. kunna få följande lydelse:

Den som vid avtal, någon annan rättshandling *eller annars* begagnar sig av någons trångmål, oförstånd, **okunskap**, lättsinne eller beroende ställning till att bereda sig *ekonomisk* förmån, som står i uppenbart missförhållande till vederlaget eller för vilken vederlag inte skall utgå, döms för ocker till böter eller fängelse i högst två år.

I exemplet har rekvisiten ”avtal” eller ”någon annan rättshandling” kvarlämnats med tanke på kopplingen till avtalslagens ockerbestämmelse, trots att rekvisiten i och för sig framstår som överflödiga. Förtydligandet att det ska gälla en ekonomisk förmån tillkommer för att bestämmelsen inte ska riskera att få ett alltför vitt tillämpningsområde.

Angående det befintliga förslaget kan mera redaktionellt påpekas att utredningen på några ställen anger att bestämmelsen avser att skydda offrets ”besittning till sin egendom”. Att det är en felaktig beskrivning följer både av bestämmelsens utformning och av dess placering i brottsbalkens 9 kap.

Avslutningsvis kan påpekas att den befintliga ockerbestämmelsen enligt hovrättens uppfattning borde kunna tillämpas i fler fall och att detta, som också antyds i betänkandet, främst torde vara en utbildnings- och medvetandefråga för de brottsutredande myndigheterna.

5.6 Straffskalorna för människohandel och koppleri

Hovrätten har inget att erinra mot utredningens bedömning att straffskalorna för människohandel och koppleri idag är väl avvägda och att någon ändring inte behövs.

Detta yttrande har beslutats av hovrättspresidenten Charlotte Brokelind, hovrättsrådet Charlotta Schelvander och tf. hovrättsassessorn Erik Gunneland Dahlbäck, föredragande.

Charlotte Brokelind

Erik Gunneland Dahlbäck

DATUM
2017-02-23DIARIENR
2016/471Kopia

Övriga hovrätter

Kammarrätterna

Tingsrätterna under Göta hovrätt

Justitiedepartementet, enheten DOM

Domstolsverket

Hovrättens intranät